

Sümer Şenol

ISPARTALI RUMLAR

**BU ISPARTA'DAN - O ISPARTA'YA
MÜBADELE-1923**

**KÜÇÜKASYA
ISPARTALILAR BİRLİĞİ-1933**

**"YILDA BİRKEZ GELİNİZ, AYRANIMIZI İÇİNİZ.
FAKAT AYRANIMIZI KABARTMAYINIZ."**

DEDELERİMİN,

* Mehmetoğlu, Halil'in,

* Hasanoğlu Ahmet'in

ŞEHİT RUHLARINA...

Sümer ŞENOL

İKİ ÜLKE İKİ BELDE ARASI

MUHACİR TÜRK! SENDE SÖZÜN SIRASI

TARİHÇE

MUHACİR TÜRK

- > Torosların Konya yakası Yörüklerindensin. Sarikeçili kanadındansın. Çoğunluk uzun boylusun. Mavi çakmak gözlüsün. Yakışıklısın.
- > Başkent çocuğusun.
- > Mevlâna ruhlusun.
- > 1356'da Süleyman Şah, Çanakkale Boğazı'ndan Rumeli'ye geçti. Toprak fethi önemli değil. O toprağı özellikler arzedan insanıyla doldurmak önemli. İşte bu insan sensin. Daha doğrusu ataları yönüyle sensin.
- > 1453 sonrası Fatih Sultan Mehmet de böyle yapmıştı.. Aksaraylı'yı, İstanbul'un şimdiki Aksaray Semti'ne; Samsun-Çarşambalı'yı, Çarşamba Semti'ne; Eğirdirli'yi Eğrikapı Semti'ne; Isparta'lıyı, Halkalı'nın bitişiğindeki Isparta kule semtine yerleştirmişti. İşte, o zaman İstanbul'u fethetmişti.

Sen, Ispartalı muhacir! Torosların kuz yakası Konya kanadı yörüğü, bunları bil..

S. Ş

NOTLARIMIN ARASINDAN:

Ispartamızı ziyarete gelen ISPARTALI RUMLAR'ın şahsıma uzattıkları "GÜL KOKULU BAKIR DÖĞME AMBLEM" kitabımın kapağını süsledi.

Fakat, yürek yakıcı. Yürek yaralayıcı.

İki dedesi de Milli Mücadele'de şehit olmuş, kırgınlığını, kızgınlığa dönüştürmemiş bendeniz için işin boyutu farklı..

RUM!

TARİHİ TARIYORUM.

DİKMİŞ KİLİSESİNİ,

ŞEHRİN GÜZEL YERİNE.

ASIRLAR BOYU GEZMİŞ,

HEP GERİNE GERİNE...

ONLAR "KAFTAN" GİYERKEN,

BİZLER "KEFEN" GİYDİRDİK

SEFERBERLİK ERİNE,

SEFERBERLİK ERİNE.

12.08.2000

SUNUŞ

Alıntısı,

Hasan PULUR'un

"OLAYLAR ve İNSANLAR" köőesinden
olsun...

Diyen, bizden birisi.

Dinleyen, içimizdeki azınlıklardan ötekisi...

"Evlad, biz seninle toprak kardeőiyiz,
anlatmaya kalkarsam ikimiz de rahatsız oluruz."
(Milliyet, 5 Eylül 2002).

Rahatsız etmemeye çalıőarak yazdım.

Becerebilirim ne mutlu bana...

Sümer ŞENOL

Isparta - Eylül 2002

CESARETİM 6 YÖNLÜ

1. Kutadgu Bilig'i dünyaya kazandıran Kazan Türklerinden Ordinaryüs Prof. Dr. Reşit Rahmeti ARAT'ın öğrencisiydim. İyi yetiştirdi bizleri. Rahmet dileğim ona..
2. Isparta'nın ilk İl Kültürü Müdürü idim. Bunu takiben emekliliğimde Isparta Belediyesi'nin ilk Kültür Sorumlusu oldum. Rumlar, bize gelirdi. Belgeler bizde birbirine eklenirdi (ilki 1977, ikincisi 2000 yılları).
3. Osmanlı İmparatorluğu'nun "KURULUŞ" filminin 12 bölümden oluşan ilk dizisini, SÖĞÜT'te değil Isparta-AKSU Yaylalarında, doğduğum yörede çekime aldırıştım. Şartım bu idi. gördüm ki, Yörük akıncı, Rum "tampon." Vuruşan bunlar... 1453'e daha vakit var...
4. Rumların hayatını bir Holywood belgeseli olarak Elia KAZAN ile Isparta'da yaptığımız (Eğenin Ötesi) belgeseli, kaynak yığınım oldu (1988-1989)..

5. Ve "ISPARTA'NIN SEMPOZYUMU-2."
Benim bildirim "Isparta'daki Hıristiyan Türkler"
(16-17 mayıs 1998). Teşekkürler, Valiliği,
Belediyesi, S.D.Ü. Rektörlüğü ve ISVAK.
Ah, bir de ISPARTALI MUHACİRLER
SEMPZYUMU yapılsa...

6. Hocamız rahmetli Abdullah BİNLİ titreyen
elleriyle Halkevi Yayını (1934-1950 arası)
ÜN Dergisi'nin eksiksiz 172 sayısını
Gazetesi'ne getirdi. "Kıymetini sen bilirsin"
ifadesiyle bana teslim etti (Yıl, 1982). Dergiler
benim her şeyim. Teşekkürler ÜN Dergisi,
rahmetler Abdullah Binli Hoca'ya.

BİZ ONLARA "KÂFİR" DİYEMEDİK

BİZ ONLARA "GAVUR" DEDİK

ISPARTA İFÂDESİ

BİZ ONLARA "GAVUR" DEDİK.

"GAVUR EVLERİ"

"GAVUR HAMAMI"

SAYGIMIZI SERGİLEDİK.

ÖNSÖZ

GİDEN BİR RUM

GELEN BİR KURUM*

AMBLEMİNDE ÇİFTE GÜL

ÖZLEME BAK, OKURUM.

* Birinci kurum, Amblemi kapak kompozisyonumuz olan İyonya'daki "Küçük Asya Ispartalılar Birliği, 1933".

İkincisi Nis'ten (Eğirdir, Yeşilada'dan gidenlerin kurduğu "Atina Yeşiladalılar Nikea Kulübü"dür.

İKİ RUM VAR:

BİRİ RAKİP...

GÖREVİN TEK:

YAKIN TAKİP...

KÖKÜ KÖKENİ İYONYA'LI

AĞZI, ELBET SALLYALI.

BİRİ VAR KI,
İÇİMİZDEN...
ÖTÜKEN YIŞ*
GÖÇÜMÜZDEN."

*Yış=Orman

** Bu konuyu savunanlar:

1. AKSU, Fehmi, İSPARTA'DA HİRİSTİYAN TÜRKLERE DAİR, İSPARTA Halkevi ÜN Dergisi, Aralık- 1937, Ocak-1938, C. 4, Sayı: 45,46, s. 643.
2. ŞENOL, Sümer, İSPARTA'DA YAŞAMIŞ HİRİSTİYAN TÜRKLERE DAİR, S.D.Ü., İSPARTA'nın Sempozyumu, 16-17 Mayıs-1998, Bildiriler-3, s. 127.
3. TOKLUTEPE, Şükrü, İSPARTA YÖRESİ (PSİDİA) ve ANADOLU'DA HİRİSTİYAN TÜRKLER, a.g. Sempozyum, Bildiriler-3, s. 215.

"NASIL OLUR?" DEMEYİN

ÖZ CEVAP, ÖZLÜ CEVAP

BİLGE KAĞAN'DAN*

DİNLEYİN:

"Kutsal Ötüken Ormanı'nın halkı gittiniz. Doğu'ya gittiniz, Batı'ya gittiniz. Vardığınız yerlerde hayrınız (!) şu oldu: Kanın su gibi aktı, kemiklerin dağ gibi yığılıp yattı. Beylik evladın kul oldu, temiz kız çocuğun cariyeye oldu.

Ey Türk Milleti, Kendine dön!"

*Yazıt'ının Doğu Yönünden.

... VE GERÇEK...

Gidenler de kalanlar da perişan...

"İçteaç, dışta çıplak, yoksul..."

Kalanlar, Bilge Kağan'ın şu sözlerindeki gerçeğe, gün geldi, var oldu, varlık buldu...

"Babamın, amcamın kazanmış olduğu milletin adı, sanı yok olmasın diye Türk milleti için gece uyumadım, gündüz oturmadım. Küçük kardeşim Kül Tigin ile ölesiye çalıştım. Ölecek olan milletimi diriltip doğrulttum, çıplak milleti giyimli, yoksul milleti zengin kıldım, az milleti çok kıldım. Başka ülkelerden, başka kağanlardan daha iyi kıldım."

İyonyalıya yani Yunan'a ram olmuş ve "Rum" adını almış Türk evlâdı, birazcık sabır gösterseydi.. "Rum" değil, "Göktürk" olabilseydi..

İŞTE GİDENLER!

BAŞKA DEVLETLER

NİCE KILDI ONLARI?

- KONUMUZ, İŞTE BURADA BAŐLIYOR.

Aç ve çıplak olanı, köle kılmak kolaydır.

O, İyonyalı, varya, o İyonyalı.

Bir dilim ekmek ile dinine, dindar kılar.

Bir karışık giyim ile kinine kindar kılar.

Dünkü günde olmuş bu.

Türkün yüce adını ağzına aldığı anda dili kesilen Türk, artık Rum'dur ve Hristiyan'dır.

KULDUR - KÖLEDİR

Efendisinin İstanbul kokan zevkini sefasını kilometreler ötesinden korumak için Anadolu'nun bağrına yerleştirilen yine onlardır.

Söz konusu "Tampon beldeler"de İyonyalının papazını, kilisesini yanı başında bulmuştur.

Bilmez ki! Aslında, "pis Türk" ifadesiyle efendisinin yanı başından, Atina'dan, İstanbul'dan Anadolu'ya koyulmuştur. Bilse de konu, iki göbek sonrası unutulmuştur.

Bereket versin ki, isyan duygusu için değil, öğrenemediği efendisinin diline karşı, ÖTÜKEN'den getirdiği dilini, Türkçe'sini muhafaza etmiştir. Günlük konuşmalarını ve ibadetini Türkçe'siyle yürütmüştür. Efendileri de buna ses çıkarmamıştır. Tek uzakta dursunlar da...

İşte, bu uzak beldelerden birisi de güller diyarı İspartamızdır...

Dikkat! Amblemdaki güle dikkat!

"TAMPON ÇOCUKLARI"
UZAKTA DURDULAR
GELENİ GEÇENİ VURDULAR
BİR TEKİ HARIÇ

Parsları vurdular.

Emevi ve Abbasi ordularını vurdular.

Onları, Anadolu'ya sokmadılar.

Bu konuda ustaları, Avar Türkleriydi. Ve bir de Avar'ların da ustaları Bulgar'lardı.

Bu toprak muhafızı kıdemli tampon çocuklarıyla birlikte bir de dil ve kültür muhafızı ustaları vardı. Onlar da Peçenek, Uz ve Kıpçak boylarıdır.

Farkları?

Her iki usta kanat da, kendisine "Rum" dedirtmiyordu. Peçenek ise Peçenek, Bulgar ise Bulgar özkimliklerini koruyorlardı.

AH BİZİMKİLER? BİZİMKİLER?

Bilge Kağan'ın da dediği gibi bahsederek geldiğim Bizans ve Yunan Palikaryalarının hatırına kanlarınızı sular gibi akıttınız, kemiklerinizi dağlar gibi yığdınız.

"Bey" adayı evladın "Rum" sıfatlı köle oldu.

Temiz kız çocuğun cariye oldu...

YİNE DE

Demin dilini muhafaza konusunda teşekkür etmiştim sana...

Şimdi de, 26 ağustos 1071 Sultan Alparslan'ın ayak seslerini duyar duymaz, kanın karşı koyamadı Alparslan'ın Ordusuna...

Ben her ne kadar, 70 bin kişinin 10 katı bir gücü, yani 700 bin Bizans ordusunu yenmesini,

ANAYURT'A ERLERDEN

ÖNCE GİREN ERENLER

HER GÖNÜLE İPEKTEN

BİR SECCADE SERENLER

diye devam edip giden şiirime bağlamışsam da, Araştırmacı yazar sayın Şükrü TOKLUTEPE, sözünü ettiğim bildirisinde:

"1071 yılında imparator Romanos Diogenes ile Alparslan arasında yapılan Malazgirt Savaşı'nda Bizans ordusunda önemli miktarda Türk vardı. Bunlardan bir kısmı Türklüğün verdiği yakınlıkla savaş esnasında Alpaslan tarafına geçmişlerdir. Bunların Anadolu'da kalmış olmaları kesindir" der (s. 219).

HOŞ GELDİNİZ ISPARTA'YA

Bu duygular içinde size karşı "İspartalı Rumlar" sıfatını kullanmak istemiyorum.

Kendime has deyimimle "Anadolu'nun Tampon Çocukları" demeyi yeğliyorum.

Ve bu 12 Ağustos 2000 gününde İspartamıza "Hoş geldiniz!" diyorum.

RUM!

SEN, "TORUNSUN" DİYORUM

SANA, "İSPARTALI" DİYORUM

İSTEME BENDEN TOPRAK

İYONYALI KÖRÜKLER

ÜSTELİK SIRITARAK.

DÜŐME, DÜNKÜ HATAYA

GEL HER YIL GEL,

CANIMIZ ISPARTA'YA..

YAZARKEN

BUGÜN'DEN DÜN'E VARİŞ
YOL ALDIM KARIŞ KARIŞ.
DÜN'Ü KAYNAK EDİNMEK,
BATAKLIĞA YALVARIŞ...

dedim ve bugünden düne doğru gitmeyi yeğledim.

ŞU GEÇİVEREN YILIN AĞUSTOS AYI

Daha doğrusu,
12 Ağustos 2000 Cumartesi günü...
Belediye'nin önünde bir tur otobüsü
duruyor.

Yunanistan ISPARTA'sından, Türkiye
Cumhuriyeti Ispartası'na gelmişler.

Emekliyiz...

Evde değil, Belediye'nin Kültür Sorumlusu
olarak, görevdeyiz...

Gelenleri, "ağırlamak ve uğurlamak"
işleminin bilincindeyiz...

Yaşlıların pek çoğu buralı... ISPARTA
doğumlu...

ISPARTA'yı senden benden iyi biliyorlar...

Anlatımları, heyecanlı...

Ah, ikiye bir hıçkırıp da o güzel Türkçe
anlatımlarını, yarım yarım bırakmasalar...

Gençlerin tamamı, ISPARTA'yı iyi bilmek
istiyor.

Tur rehberinin, bizden aldığı, Rumca'ya
çevirip sunduğu bilgileri, can kulağıyla
dinliyorlar...

Otobüste çıt yok...

İstikametimiz, Eğirdir, Barla kasabası...

Bizlerin "Hüseyin" yerine "Üseyin"
dediğimiz gibi onlar da, "Hayırlı yolculuklar" yerine
"Ayırlı yolculuklar" diyorlar...

"DERBENT" DEMEDEN ÖNCE

Şehiri, 3-5 kilometre geride bıraktık.

Beynime, şu koca kavram musallat oldu:

(M.Ö.) = milat öncesi...

"Git" diyorum, gitmiyor.

"Yunanistan diyoruz ya, önümüze HOMEROS'uyla birlikte geliyor.

Dün, Süleyman Demirel Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi Sahne Sanatları (Tiyatro) bölümü öğrencileriyle birlikte konuyu gündeme getirmiştik. "M.Ö. Dünya Edebiyatı Tarihi" başlıklı dersimizin gereği idi...

İLYADA: Toplumunu kanunlardan bir öte, töreler yönlendirir, tezini savunur, demiştik.

ODESSİA: Çanakkale burnundan başlayıp Yunanistan'a varan bir deniz yolculuğunun anlatımıdır.

Buna bağlı demiştik ki:

"-Gençler, günlük tutunuz. Yaptığınız her tür yolculuğun anısını bir deftere kaydediniz."

(M.Ö.)'yü silkeledim. 20 adet yüzyılı öteledim. Zamanı ütüledim. Bugüne geldim.

Yunanistan'da değildik.

"Deniz yolculuğu" da yapmıyorduk...
"Kara yolculuğu" yapıyorduk... Zihin defterime
yazdığım şu satırları okurcasına,

"-Derbent" dedim.

"Aliköy"ü de gösterdim.

Yaşlı Ruımlar, hep bir ağızdan her ikisini
de anımsadıklarının ifadesiyle,

"-Aaa!" serenatını geçtiler.

Yanımdaki, 22 Mart 1922 yani "Nevruz"
tarihinde ISPARTA doğumlu İlyas DURMUŞOĞLU,
bir tatlı istekle tur rehberinden mikrofunu aldı. Her
iki yer hakkında da birer konuşma yaptı.

Ben, ne bileyim ne anlattığını?

Sadece sözleri içinde geçen "door = der =
kapı kavramı ile, "Sophokles, Sokrat, Aristo,
Platon" kavramlarını farkedebiliyorum.

Gençlere baktım, notlar alıyorlardı.
Yaşlılar, bildiklerinin alâmeti, tatlı tatlı baş
sallıyorlardı.

DERBENT*

Dünün "vize" olayı...

İlyas DURMUŞOĞLU'nun da dediği gibi, "Door = Der" yani kapı karşılığı... "Bent" de "bağ" demek.

Birbirimizi tamamlayarak konuya açıklık getirdik.

-Derbent'lerde yapılan işlem, Batı'nın "vize" olayı... Şehire girişte bir kimlik tespiti...

Cebinde kaç lira var?

Hangi meslektensin?

Alışkanlıkların?

Yaramazlık yaparsan seni kimden soracağız,

Gibi şeyler...

Şimdilerde böyle bir şey kalmadı ki...

İlyas DURMUŞOĞLU konuşmasını bitirince yanıma oturdu. Bu sefer neler dediğini bana özetledi:

Altı aylıkken ISPARTA'dan ayrıldığını, ISPARTA kültürünü çocukluk, yeniyetme, delikanlılık

* TRT'ye konuyu içeren 20 dakikalık bir TV programı yapmıştık, bundan söz etmedik.

çağları içinde büyüklerinden Türkçe, hep Türkçe anlatımla aldığı gururla söyledi.

78 yaşında! Türkçe anlatımı, mükemmel...
Devam etti...

- Aliköy, alevi köyü. Siz, Hacı Bektaşî Veli, Yunus Emre, Mevlâna aynı yaş üçgenini hep bozdunuz... onlar (Yunanistan'daki Rumları kasederek) onlar bozmadılar. "Sokrat, Platon, Aristo" dediler. Dünyaya hâkim oldular.

Bir küçük ekleme yaptım.

- Haklısın! Onlar, Sophokles'in öğrencileri, bizimkiler, Ahmet Yesevi'nin. Hep aynı, hep aynı... Fakat halk kültüründe ayırdık, paraladık. Bunu söyledim... Kendim de dahil, içimden pek çoğumuzu azarladım.

Nerde birlik? Nerde beraberlik?.

AT HIRSIZINI DERBENT'TE YAKALATAN OSMAN

Rumlar, duvar ustası...

Ermeniler, demir ustası...

Onlar, 1915 yılında göç ettirilmiş..

Çancılık, kilit ustalığı, anahtarcılık, çinko döşeme onların işi.. Nalbantlık değilse de nalın demir ustalığı onların..

Biliyorlar, ISPARTA toprağı kumluk. Sandıklı toprağı gibi ökçe söktürücü değil. Oradaki nal yapım ustaları varsın "4+4=8" delik açsınlar. Bizimkiler "2+2=4" delik açmakla yetinmişler.

Bakınız, bu uygulama gün gelmiş, nasıl da işe yaramış!

Hancı torunu Osman, kendisini Gelendostlu diye tanıtan yolcunun tavrından şüphelenmiş. Çaktırmadan atın nalına bakmış, Sandıklıgöstergeli...

Bir şey diyecek değil ya..

Hancı işine, yolcu yoluna devam etmekteyken kolcular gelmişler. Böylesi bir at hırsızını arıyorlar. Osman atılmış:

-Vardı ve gitti. Derbent'e varmıştır veya varmak üzeredir.

Kolcular az ötede duran atlarına binmişler, Bozanönü yolundan Derbent'e inmişler. Kontrol etmişler. Çocuk Osman'ın dediği doğru. Suçluyu, Osman'ın dedesinin hanına geri getirmişler.

Gerisi, mahkeme...*

* Bu konuyu, benzeri bir anlatımımızla TRT1, TV Belgeseli yapmıştık.

TUR YOLCULARI DİKKAT! UFUKTA "İSLÂMKÖY" VAR!

Düenkü günde olsa kolay. Yolcuların islâmköy'ü görmek için ayağa kalkmalarına gerek yok.

O günlerde ovada kuyular, kuyuların yanında "suğlaklar", suğlakları gölgeleyen birer ikişer söğütler veya kavaklar var.

İslâmköy, ayan-beyan karşıda.

Bugün, Toroslar'ın eniği tepeciklerin böğrü delindi. Eğirdir Gölü'nün suları kanal kanal İslâmköy - Kuleönü, Atabey ovalarına verildi.

Olacak o kadar..

Devletimizin varlığında kırk yıl süreli hizmet yürütmüş, önce Başbakan sonra Cumhurbaşkanı olmuş Sayın Süleyman DEMİREL bu köylü..

Bu köyün ÜN Dergisi kayıtlarındaki adı, GAVURKÖY... Sonra, İSLÂMKÖY olmuş.

Köye göç ettirilmiş babayiğitler, Türklerin en uzun boylusu..

"Balkanlar Karadağ" ve "Anadolu İslâmköy" köprüsü kültürel yanıyla ve yönüyle henüz kurulmamış.

Gün gelir kurulur..

ŞURASI KULEÖNÜ İSTASYONU

Sözü, ben alıyorum.

• Kuleönü (Kulönü) İstasyonu.. Hizmete açılışı 1911 yılıdır. Eğirdir-İzmir bağlantılıdır. (Şusuyorum. İçimden İSPARTA bağlantısı 1936 yılında, 25 yıl sonrasındır diyorum).

İsparta'daki Ermeniler 1915 yılında Baladız İstasyonundan, sizin atalarınız Rumlar da, 1923 yılında aynen İzmir'e göç ettirildiler.

Kendime dönük:

"Onlar, vefayı vefat ettirmeyenlerdi" diyorum. Onlar da, anlasınlar, diye:

"Uslu duranlar" diyorum.

"-Demin, otobüsümüzün kalktığı Belediye binası önüne "Namazgah" derlerdi.

Dedeleriniz, nineleriniz orada toplandılar. Yıllar yılı yan yana can cana yaşayıp geldikleri bizim dedelerimizle, ninelerimizle vedalaştılar, helâllaştılar.

Çocuğu olanları veya yaşlıları bizim büyüklerimiz arabalarıyla Baladız'a kadar getirdiler. Trene bindirdiler..

Eşya dersiniz, birer torba veya torbacık..

Çocuk dersiniz, yola dayanabilecekler anne kucağında, yola devam edebilecekler..

O anda sözü yanı başımdaki İspartalı İlyas DURMUŞOĞLU aldı.

"Ben o vakitte 6 aylıkımışım" sözünü tekrarladi.

Ben bu sefer sorumu ona yönelttim:

Yola devam edemeyecek çocukların, Türk ailelere evlatlık olarak bırakıldığı söylenir, bizim buralarda. Doğru mudur?"

- "Doğrudur" dedi. Ama, isim veremedi..

Sanki, bizler verebilir miydik? Aziz Atatürk'ün ifadesiyle, yıllar yılı;

"- Ne mutlu Türk'üm diyene" gerçeğini diyebilmişti onlar.

YA, AZGIN RUMLAR!

Benim özel söyleyişimle, "Vefayı, vefat ettiren Rumlar!" da vardı.

Onlardı zaten Aziz Atatürk'ün sabrını taşıran, "Mübadele" emrine imza koydurtan reziller. Bu topraklar, bize de yeterdi... onlara da yeterdi..

Atatürk, İsmet Paşa'ya karşı bu sözü zaman zaman söylerdi...

Biz bu konuyu Ispartamız açısından ele alalım.

Sözü, Atatürk'ün Milletvekili Hafız İbrahim DEMİRALAY'a bırakalım diyeceğim de.. Şu dörtlüğüm, bir teneffüs vesilesi olsun, ondan sonra devam ederiz..

AZGIN RUM,

EZGİN RUM,

FARKINI FARKETTİRSİN,

ÇOĞUNLUĞU BEZGİN RUM.

HAFIZ İBRAHİM DEMİRALAY'IN HATIRATI*

"Eserde Büyük millet Meclisi 23 Nisan 1920'de açıldıktan sonra ISPARTA Mebusu olan Hafız İbrahim aynı zamanda (gönüllü) mücahitlerden teşkil ettiği Timur Alayı (Demir Alayı) Komutanlığı görevini de bırakmadan bu alayın gerek silah gerekse diğer lüzumlu teçhizatını ikmâl etmek için azami gayret sarfetmiş ve bir an Denizli cephesine hareket ederek Yunan kuvvetleri ile çarpışmasını sağlamıştır" yorumunu hak eden Hafız İbrahim Demiralay'ın anıları ilginçtir.

Eserin Rumlarla ilgili bölümlerini, buyurun birlikte okuyalım:

* ISPARTA'da Milli Mücadele ile İlgili Belgeler, Göltaş Yayınları, 1998, Yayına Hazırlayan: Prof. Dr. Bayram KODAMAN-Hasan BABACAN (s. 230).

BATÇIOĞLU HARLAMBOŞ VE PANAYOT

"Bir gün Pekmez pazarında Hacı Eminzâde, Hacı Rüştü Efendi kardeşimizin mağazasında oturuyorduk. Arkadaşlarımızdan Hacı Arif ve Ali Dede vardılar. İki Rum daha geldi. Her ikisi de vaktiyle babalarımızla ticaret ortaklığı yapmış, bizlere dost görünen kimselerdir. Beni muaheze* ediyorlardı.

"-Senin tuttuğun yol, yanlıştır. Türkiye bir daha dinlemez. Yarın, Yunan geldiğinde biz senin hayatını, servetini muhafaza edemeyiz."

Ne kadar cüret!

Yunan, buraya gelemez, maazallah gelirse sizler onu göremezsiniz" dedim. Dışarıya fırladım.

Gerçi korkumuz yoktu. Lâkin, bu memleketin ekmeğini yemiş, suyunu içmiş kimselerin bu kadar açık ihanetine çok müteessir oldum. Halâsımızı, başımıza bir sahibi halk olunmasını Ulu Tanrımdan yalvardım" diyor(s.33).

Rahmetli Milletvekilimiz, Milli Mücadele bittikten sonra kaleme aldığı bu anılarında ne büyük bir gerçeği yansıtıyor.

* Muaheze: Soruşturma

Ki, kurduğu Demiralay'ın bir neferi anamın babası, dedem Akçaşarlı (şehit) Ahmet'in komutanı bu değerli insan, insanlardan "vefa" istiyor.

Kendisi, bu vefayı eratına mükemmel bir biçimde göstermiştir. Söz konusu eserin 131-140.ncı sayfalarını, silâh arkadaşlarının adına ayırmıştır. Lütfetmiştir, 135.nci sayfada dedem rahmetliyi "Akçaşar köyü idare heyeti: Aza: Hasanoğlu Ahmet Ağa" ifadesiyle yâdetmiştir.

DİĞER "DEMİRALAY" LAR

ISPARTA ilinin her bir köşesinde olduğu gibi Soyadı Kanunu'nun (24 Temmuz 1934) çıkışını takiben kendisine daha doğrusu ilimize, daha ötesi düşmanı şehrimize sokmamakla şehirlimize hizmet vermiş askerlerinin aile soyadını "Demiralay" ifadesiyle verdirmiştir.

Anam rahmetlinin ve dayılarımın soyadında görüldüğü gibi.. Yalnız bu arada şunu söylemeden geçemeyeceğim.

Daha doğrusu bizler kitap okurken rahmetli ATATÜRK'ten esinlenmişcesine, sayfaların sağına soluna, altına üstüne notlar düşeriz.

Bakınız, "BATÇIOĞLU Patyos" başlığının yer aldığı sayfaya neler neler yazmışım. Birlikte bakalım:

"Bizimki, "Eminzâde" Arapça, onunki "Batçioğlu" yani Türkçe.

Olmamalı... Türkçe, Türk'ün dilidir. Başta ATATÜRK, hepimizin sevgilisidir.

MÜSAADE EDERSENİZ BİRAZ BİLGİÇLİKTASLAYACAĞIM

Elbette affınıza sığınarak:

Milletin varlığı şu dört direk üstünedir:

1. ÜLKE: Çokça değiştirdik. Ergenekon-Viyana arasında olduğu gibi.
2. İLKE: Çokça değiştirdik. Çinlilere yenilmemek, Anadolu'yu yurt edinmek, ATATÜRKÇÜLÜK yolu gibi.
3. DİN: Çokça değiştirdik. Maniehizm, Brahmanizm, Şamanizm, Budizm ve İslâmiyet gibi.
4. DİL: Hiç mi hiç değiştirmedik, değiştirmeyeceğiz de..

Bu arada şunu da, hepinizin bildiği şu gerçeği de sizlere hatırlatayım:

İçimizdeki Rumların adları, Grek'çedir. Soyadları, daha doğrusu aile adları öz be öz Türkçe'dir.

Harlambas - Grekçe Batçioğlu - Türkçe.

İYİ DE, "BAT" NE DEMEK?

"Bat" veya "Batçı" T.D.K. Türkçe Sözlük'ünün anlatımına göre (s.156) = "Kurşun boruların ağzını açmakta kullanılan şimşirden yapılmış ucu sivri bir çeşit takoz".

Bu işi sarraflar da yapar. Dar gelen yüzüğü veya bileziği aynı takoza takarlar, döverler, genişletirler.

Bu konuyu Barla yolculuğumuz sırasında anam rahmetliyle aynı yaşta olan (1915 doğumlu) Elias MORALIOĞLU hanımla da konuşmuştuk.

Bana: "-Evlı misin?" diye sormuştu.

"-Evlıyım. İki de oğlum var." Demiştim.

"-Yüzüğün yok ama!" demişti.

"-Parmağımı sıkıyor da" demiştim.

"-Batçı sarraf yok mu?" diye sormuştu. Bilmediğim bu Türkçe mesleği bana inceden inceye anlatmıştı... ve bir de..

"BAT, SEBAT GETİRİR"

Hiç duymamıştım böylesi bir sözü..

Kadının "yetinme" işleminin gereğiymiş.
"Yeniye alacaksın!" dedirtmeme gayretiymiş.

Kadın şişmanladı, diyelim. Yüzük
parmağına, bilezikler bileğine dar geliyor.

Doğru batçıya..

Batçı işi halleder. ASİ BATÇIOĞLU
Patyos'un canı cehenneme! Diğer batçılar'a
sağlık, selamet olsun..

AKILLI KADIN, NOT ALDIĞIMI GÖRDÜ YA..

Bu sefer, "Kadın ve Ahlak" konusuna girdi.

"-Oğlum, o ahlaksızlar (Yunanistan Rumlarını kastediyor) batçıyı bilmezler, kileri bilmezler, tasarrufu bilmezler, bir kadın çamaşırı nasıl asılır, bunu bile bilmezler.. Bizler (Ispartamızdan göç etmiş Rumları kastediyor) analarımızdan gördüğümüz gibi bugün bile o yerde kadın çamaşırını şöyle asarız: Bir erkek çamaşırı, bir kadın çamaşırı, sonra tekrar erkek çamaşırı.. Kadın çamaşırı ortada kalır, görülmez..

İşte, bu işi "Bat-sebat" gösteren hanımlarımız yapar."

Bu konu da ilginçti..

Ben, bir Türk Milliyetçisiyim. Bu toprağın yetiştirdiği bir ahlâk abidesi anayı, o ahlâksız analara (doğduğum topraklardan Yunanistan'a doğru) tükürtebiliyorsam başka söze ne hacet?

Benim milliyetçiliğim işte bu.. Analara armağan olsun!

Şimdi, tekrar Hafız İbrahim Demiralay'ın Anılarına dönelim. Konumuz, "Ispartalı Rumlar" olduğuna göre, o konuya yönelelim..

DEMİRCİ, HAFİZ VE İKİ RUM

"Bir gün sabahleyin demirci (Mehmet Efe) ile babamdan kalan evimin bir köşesinde oturuyorduk; gizli konuşuyorduk. Hâtâpçı Hasan Hüseyin, Zurnacı Ali Efeler içeriye girdiler. Yanlarında bir Rum, bir Ermeni sürükleyip getirmişler. İdamlarına müsaade istiyorlar.

Demirci, suçlarını sordu. Bunlar, çarşıda karşı karşıya oturmuşlar, birbirine Efe'nin yaşını sormuşlar. Rum demiş ki:

- Ne bileyim? Ağzını açıp da bakmadım ya..

Efeler oradan geçerken (Efeyi hayvan yerine koyan) bu cevabı duymuş, yakasından tutup getirmişler.

Demircinin cevabı:

"-Arkadaşlar, buraya memleketi ziyarete ve halkı görmeye geldik. Herkesi hoş tutmak vazifemizdir. Bunlar, millete değil, benim şahsıma söylemişler. Affettim. Bırakınız.." (s. 45).

Asalete bakınız!

Rum'a ve Ermeni'ye uygulanan adalete bakınız!

(Not: Aynı Efe ki, Burdur'da yatak çarşafımı çaldılar diyen hancının ifâdesine bağlı, suçunu sabit bulduğu efelerinin üçünü-beşini hemen astığı da bilinmelidir.)

HAFIZ'IN DA DEMİRCİ'YE BENZER BİR RUM AFFI

İtalyanlar, şehirde mevcut Şark Halı Kumpanyası'nın bir müfettişi süsüyle Burdur'dan İSPARTA'ya geliyorlar. Yolda, bir İspartalı Rum'un işaretiyle onu arabalarına nezâketen alıyorlar.

Konu, Hafız'a ihbar ediliyor. "Safderunluk" tespiti yapan Hafız, Rum'u affediyor (s. 50).

Hafız'ın benim deyimimle "Azgın Rumlardan şikayeti, şu Rum Latan ile devam ediyor.

LATAN

"Bizim Rumlar oldukça mütekasif (yoğun) zengin olup, İzmir'le alâkaları kuvvetli idi. İşgal üzerine orada bulunan komisyoncuları, Yunanlılar'ın sağ eli ve kolu idiler. Bunların müfriti, Kara Yorgi, Kâhyaoğlu Minya, Doktor Alaminyon, Eczacı Bremiye ve emsalidir.

Minya'nın Latan ismindeki genç oğlu İSPARTA'da, Yunan'a casusluk ederdi. Gizli teşkilatlarının komite başı idi. Biz, bunlara vâkıf olduğumuzdan kendim de başta olduğum halde devriyelerimizi daima Rum mahallesinden eksik etmezdik. Bir gün posta sansürümüz İzmir mektuplarını tetkik ederken Latan'ın avcı kıyafetiyle silahlanmış fotoğrafını yakaladılar.

Gerçi avcı kıyafetidir, Lakin büyük mânâlar ifâde ediyordu.

- Biz burada silâhlandık, taarruza geçiniz, ISPARTA'yı işgalediniz, işarettir.

Devriyelerimizi sıklaştırdık. Latan'ı, تنها bulduklarında öldürmeleri emrini de verdim. Bir gece Latan'ın Ballı Yanko'nun evinden telaşla çıktığını görmüşler. Yanında, bazı Rum gençleri varmış. Latan'a ateş etmişler. Kurnaz Palikarya tehlikeyi görünce maharetle kendini sipere almış, kurtulmuş. Çıkan kurşun, karşı evin üst katındaki pencereden girerek ihtiyar Rum kadınının ölümüne sebep oldu." (s. 55-56) diyor.

Yine iş burada bitmiyor.

HALI VAKASI

"Kuva-yı Milliye-yi Umûmî bakımından ISPARTA'nın mühim hususiyetleri vardı. Birlik içindeki Rumlarımızın zengin, münevver olanları, izmir'de komisyonculuk da ederler. Yunan kumandanlarıyla da daima temasta bulunurlardı. Gizli bir komiteleri de ISPARTA'da çalışıyordu. Bunu bildiğimizden gözlem ve tedbirlerimiz devam ederdi. Harice çıkacak eşya yazılı yayını sıkı bir şekilde sansüre bağladık. Eşyaya, mıntika memurlarımızdan Rüştü Çavuş, Süleyman Turgut, Polis Komiseri Şaban Efendi bakardı. Şube işlem memuru Giritli Enver Bey de Rumca

bildiğinden mektuplara bakar, mahalleleri de dolaşırdı. Halı vesair ve ihracatta kim olursa olsun mal sahibi mıntika âmirine müracaat eder. Balyalar ekseriya Kerim Paşa hanında muayene edilir, sakınca görülmezse dış satımına müsaade olunur. Su sızmaz derecede sıkı kontrolümüz vardı.

Bir gün içtima halinde ve cepheye sevkiyat ve efradımızla meşgul iken Süleyman Turgut kulağıma fısıldadı. Kahramanoğlu Yordanahi'nin bir balya halısını aracı Konuroğlu Nuri yükletmiş, sansürsüz kaçırırken araba Nadir (Süldür)'ün kapısı önünde telefon direğine çarpmış ve kırılmış. Balyayı getirmişler, kalabalık halk huzurunda açmışlar, altı parça taban halısı arasında da bir mektup! Antalya yoluyla izmir'e sevk için hazırlanmış. Mektup, Enver Efendi'ye tercüme ettirilmiş:

"- Mehmet Efe, bura geldi. Ahaliden zorla para toplamakta, gönderilen asker firar ediyor. Her gün adamlarımız ahaliye fitil veriyor. Ateş alıyor, kavlar nerede kaldı? Yüzelli daneyiz, hazır fitil bekliyoruz. Mehmet (Demirci) ile Ali'nin (Yörük) arası pek fena! Korkusundan bura gelmiştir. Latan hükümetle uyuşturdu. Üç yüz liraya mâl olması ne zarar verir? Daha gelmedi. Anahtarını, bu hafta gönderiniz." (26 Ocak 1336 (1920) vesika 333, sahife 102 tahrirat).

Sözü biz alalım...

Dizelerimde "Azgın Rumlar" diye isimlendirdiğim nankörlerin Yunan'ı davet şifreleri işte bu...

"Sunuş" yazımızda da belirttiğimiz gibi bazı şeyleri anlatmaya devam edersek, iki taraf da hem üzülür, hem rahatsız olur..

Onları, utançlarıyla baş başa bırakalım ve yolumuza devam edelim.

ŞU TARAF ATABEY

Rumca söyleyişle bu yerin adı, Agros..

Ispartalı, buna "Aras" demiş..

Takviminde ona özel bir yer ayırmış.

Pazartesi günü, "Aras".

Salı günü, "Dernek",

Çarşamba günü, "Pazar", yani şehir pazarının kurulduğu gün.

"Kaymakkapı", şehir meydanı.. Peynirciler, yoğurtçular orada.

Karpuz çeşmesinin olduğu yerin karşısı, adı üstünde "Karpuz" pazarı. Çeşme adını bu ürüne dayalı almış.

Ona, "Kar-Buz Çeşmesi" diyenler de oluyor. Ne alakası var?

Neyimiş? Suyu, buz gibi soğukmuş da ondan.

Yok canım!

Bir alt yanı, şimdiki Arastalar mekânı, "Üzüm Pazarı".

Mimar Sinan Camii'nin giriş kapısı önü ve civarı "Tuz pazarı".

Tuz Pazarı'nın Çünür'e yönelik yakası "Buğday Pazarı".

İşte, bunca ürün ve onlara mahsus *pazarlar* ürün adlarıyla anılırken, Sadrazam Halil Hamit Paşa'nın vakfı çeşme, niye "KARPUZ ÇEŞMESİ" olmasın?

KARPUZ ÇEŞMESİ

"Su gibi aziz olun" demiş ya ecdadımız
Bu şerefe erişmiş sayısız evladımız

Kimi sarnıç yaptırmış, kimi adına çeşme
Malum suya bağlıdır bir yörede yerleşme.

ISPARTA'nın altı kum, kazılmaz asla kuyu
İmdadına yetişir BELDİBİ; ANDIK suyu

SARIDERE kaynağı, pek çok suya kıyasla,
Hem lezizdir, hem soğuk, dişi sarartmaz asla.¹

Bu kaynaktan beslenir buzlu Karpuz Çeşmesi
Hele o yaz günleri, ne hoş olur içmesi.

içenler, dua eder, Halil Hamit Paşa'ya²
Kepeci Mustafa'yla adı daim yasaya.³

Bahsettiğim Kepeci, Mehmet oğlu Mustafa
İstanbul'a mal yükler, keçe satar mutafa.

Reis'ül-Küttap olan Hamit Paşa'ya uğrar
Paşa, sohbet bitince, bir görevle uğurlar.

¹ Ispartalınıyerlisine mahsus, bugün kalkmış olan bir diş.

² Ispartalı Sadrazam.

³ Adı bir mahalleye verilmiştir (Kepeci Mahallesi)

Masrafı kendisinden, gayreti Kepeci'den
"Tez bir çeşme yaptırın, yer alın kahveciden."

Binyediyüz atmışbeş yılının baharında
Şehirim el-yüz yıkar, buz gibi sularında.

"Bu Çeşme-i Mübâreke Her An Ola Revan ⁴
Kitabesi takılır, o günleri aktaran.

Rum, Ermeni, Müslüman farkı geçmez orada
Benzeri bir farklılık, zaten yok ISPARTA'da.

Dört bir yanda üç kurna, arkası kilit kapı
Her bir ayda temizler, "Sülükçü"dür lakabı

Yıl geçti, yıllar geçti, geçişe engel diye
Caddeden karşı yana taşıdı Belediye

1945'den bu günlere gelindi
Her ne hikmet bilinmez, isim, imaj delindi.

"KAR-BUZ" değil bir kere, "KARPUZ" çeşmenin adı
O yer, "Karpuz pazarı", çeşmem de bunamadı.

Sümer ŞENOL
15 Haziran 1983, ISPARTA

⁴ Manzum kitabesi, ÜN Dergisi'ndedir. Fakat taş kitabesi kayıptır.

ONLARIN DA KUTSAL SULARI VAR ELBET

Karpuz eşmesinin suyunu onlar da içti, yıllar boyunca.

Öyle ya, çeşmenin yapılışı 1765 yıldır. Rumların göç olayı, 1923'tür. 150 küsur yıldır, onlar da içmiştir bu sudan. Fakat?

Onların kutsal suyu, Ayazma suyudur. Yeni doğan çocuklarını batırıp çıkarıp kutsadıkları su.⁵

Veya Minas'ın suyu...

ISPARTA haklı, Rumlardan miras bir efsane içinde şunu aktadır.

"Cenevizler'in başşehri vaktinde burada idi. Etraf şehirlerin suları buradan dağılırdı. Bu suların birinde bulunan "Ab-ı hayat = Ölümsüzlük suyu"nu, krallardan birisi bulmuş içmiş.

içtiği için ebedi yaşamak belasına uğramış. Bir türlü ölemez... Sinek gibi küçülmüş, büzülmüş. Bir nefes, bir kafes yaşar olmuş. Onu, İstanbul'a götürmüşler. Zavallı, bir tek kıyameti bekleyecek. Aksi halde ayaklar altında kalacak. Yılda bir kere, hangi gün ise gözlerini açar, vızılı perdesiyle bağırarak:

"-Minas'ım, Ağlasun'um duruyor mu? Fandas'ım, Findos'um, Agros'um, Radmos'um

⁵ "Vaftiz suyu."

duruyor mu? Sidrem, Bodrum'um duruyor mu?
Karılar, oğlan, kız doğuruyor mu?" diye ağlarmış...

Bu tekerleme, Türk dilinin sevdalısı, sadelik yanlısı Ağlarcızâde (merhum) Mustafa Hakkı Efendi'nin "Köyümden Geliyorum" adlı eserinden alıntıdır.

Rahmetli Salahaddin EVKAP (8 Ağustos 1928 - 10 Nisan 1999) bu tekerlemeyi büyük bir özenle "Gül Dili ISPARTA Ağızı" adlı eserine yerleştirmiştir.⁶

Bu tekerlemeye ek, bir de şu anda Tur otobüsü içinde birlikte olduğumuz Rum misafirlerin dedelerinin, ninelerinin bir ağıtı vardır.

Rahmetli Salahaddin EVKAP onların 1923 yılında Yunanistan'a indiklerinde dayak yememek için oluşturdukları, gizlilik içinde söyledikleri ve ağlaştıkları şu tekerlemeyi de kayda geçmiştir.

"Minas'ım, Cinas'ım, Garatepem! Al al fesiiler çıktı mı? Ana duruyoo, giz söyleniyoo mu?"

ISPARTA'nın ardından gözyaşı dökten aynı beldelilerimiz, teselliyi bir tek şeyde buldular. Vardıkları ve adına "Nea-Isparta" dedikleri Batı

⁶ Mina Ajans, 1975, İstanbul.

Makedonya'daki o ISPARTA'yı, bıraktıkları ISPARTA'yabenzettiler...⁷

ATLAS Dergisi (20 ocak 2001, Sayı: 94) bu konuda bize yardımcı:

- "Yufka"ya "Yuka" dediler.
- İnek, koyun sürüsüne, "mal" dediler.
- Ev oturmasından ayrılırken "kalkın gidelim" dercesine birileri, diğerinin dizine şaplak vurdu.
- Gelin kaynanasının zeki oluşunu "Gaynanam göz açuğuydu" ifadesiyle ortaya koydu (s. 134).

Coştular, zaman zaman

"Ah, gülü ezerler

Gülü tabağa dizerler

Güzeli candan severler

Çirkini baştan savarlar"

"Gül kuruttum, gül kuruttum

Ah, yarı dizimde uyuttum

Yar söyledi, ben unuttum"

türküsünü söylediler.

⁷ Eğirdir - Niş Ada Rumları, ayrı bir beldeye, Güney Yunanistan'daki "Nikea"ya gittiler.

YOLA DEVAM EDİYORUZ TESADÜFE BAKINIZ

Agros'u (Atabey'i) solladık. Geride bıraktık. Küçük Findos'u (Küçük Gökçeli'yi) sağ yanımızda bıraktık. Selçuklu mirası tuğla örgü, tamir görse de adını değiştiremeyen "Kırık Minare"yi biz selamladık.

Uzaktaki Büyük Findos'u (Büyük Gökçeli'yi) ismen andık. Yemyeşil bağlarıyla, elmalıklarıyla iftihar ettik.

"RADMONOS"

Halk, "Iramadonos" demiş. "Radmonos Değirmeni" diyen yok.

Babam rahmetli Musa ŞENOL, satın alacaktı bu değirmeni...

1950'li yılların ortasında annem babama bir göründü ki, sormayın...

Faytoncu Pof İsmail'in bahçesinden ev yeri aldırttı.

Yunus Emre bir kere daha haklı çıktı:

"MAL SAHİBİ, MÜLK SAHİBİ

HANİ BUNUN İLK SAHİBİ

MAL DA YALAN, MÜLK DE YALAN

GEL BİRAZ DA, SEN OYALAN"

demesi haklı.

Değirmen gün begün yok olup gitti...

"SENİÇBEY KÖYÜ GÖRÜNDÜ"

Demiryolu, kara yolu.

Birbirinin kuması..

"10. YIL MARŞI"mızın hoş ahenk ifadesi:

"Demirağlarla ördük, Anayurdu dört baştan".

Atatürk'ün ve onun kurduğu Cumhuriyet Halk Partisi'nin (CHP) övünç nağmesi.

1950 yılı ve Adnan Menderes Hükümeti bu övünce, bir yeni övünç hanesini ekledi. O da;

"Karayoluyla ördü Anayurdu, dört yandan."

Fakat, marşını yazdırmadı. Yazdıramadı..

Eğirdir - ISPARTA karayolunun yanı başına 5 Yörük evi kondu. Bitişik bahçede ürettikleri, elmayı, şeftaliyi yol üstünde pazarladılar. Amerika'da çocuk okuttular.

En önemlisi Batı Yaka'nın köylüleri, onları takip ettiler. Tarla-bahçe sahipleri, kayınbiraderli, eniştelili meyve üretimine geçtiler...

"Batı Yaka köylüleri, dediğim, Seniçbey köylüleri.

Evet, Seniçbey.

Ne güzel bir yer adı.

Onca Rum adının yanında pırl pırl yükseliveren bir köy adı.

Üstelik rivayeti de var.

Neyimiş?

Köyün yol ayrımında bir çeşme vardır. Hatılandan her türlü mahluk, suyunu içir.

Bir atlının, bir başka atlıya karşı nezâket gösterisi olacak. Diyelim ki, yerlisinden bir muhtar, misafir olarak köye gelen atlının atına öncelik verecek.

"-Sen içir, bey!" diyecek. Veya,

"-Sen iç bey!" diyecektir.

Olmuş!

Köy de bu adı almış.

3. KESENEK

Demiryolunu, tur otobüsü, birinci defa ISPARTAÇIKIŞINDANATLADIĞEÇTİ.

İkinci defa, demin adını verdiğim Radmonos Değirmeni'nin bir altındaki geçiştin oldu.

Yetmedi.

Bu üçüncüsü ve sonuncusu da Seniçbey'i geride bıraktığımız yolun sonundaydı. Demiryolu ilginç.

1911 yapımı. Altyapısı var.

Avrupa Kiliseleri, kubbesine direk ister.

Dünyada en güzel direklik, "Sedir" namıyla bilinir ve Eğirdir (Aksu) Sorkun Yaylası, Zindan mevkiindedir.

İzmir-Eğirdir demiryolu hattı, sarayın izniyle, hemen döşenir. Sedirler kesilecektir, Arabacı Rıza ve arkadaşlarının hüneriyle sahile, Mihil (Yeşilköy) mevkiine indirilecektir. Oradan, Hobanoğlu kayıkları onları gölün bu yakasına, istasyonun yanına kadar getirecektir.

Gerisi kolay..

Gerçekten kolay olmuştur. Kilise, yeterli sediri bulmuştur. Bahşiş misal demiryolu da Saray'ın malı olmuştur.

BATI BUNU BİLEMEDİ

Daha doğrusu tahmin edemedi. Bu demiryolu hattı, Milli Mücadele'de "işgal görmeyen şehir = ISPARTA" avantajıyla erat ve erzak ne varsa hepsini cepheye nakleden bir "Gazi Demiryolu" oldu.

1911 yılında yapıldığına göre 1915 Çanakkale Savaşı'nın barutu, Eğirdir Gölü güherçilesi ile Keçiborlu kükürdünün karışımıyla yapıldı. Onları, Alman dostların hizmetine bu demiryolu ulaştırdı. 1919 ve sonrası Milli Mücadelenin bahsettiğim erat ve erzak ihtiyacının dışında benzeri barut ihtiyacını da yine bu demiryolu ulaşımı sağladı.

Yaralılarımızı, cephe gerisinde kalan Ispartamıza bu hat taşıdı. Onları Çayboyu'nda kurulu Devlet Hastanesi'ne ve onun değerli doktoru M. Kemâl ÖKE'ye ve onun hemşiresi (sonradan yazar) Halide Edip ADIVAR'a bu yol ulaştırdı.⁸

Bu gerçeği bizim edebiyatçılarımız pek bilmez. Ama, elin Amerikalısı nasıl da tespit eder gider.⁹

Bak, ISPARTA BÖCÜZADE TARİHİ, s.395.

⁹ Rejisör Elia Kazan'ın eşi Türkolog Frances Kazan, "Halide Edip Adıvar" tezine yönelik kaynağı, eşiyile geldiklerinde aldı.

KARŞIDA NİCE = NİS ADASI"

Tur rehberi Eğirdir'e girişte otobüsü durdurdu.

"Fotoğraf çekmek yasaktır" uyarısını yaptıktan sonra "Agrodur" diye başlayan ilçenin tanıtımına geçti.

Agrodur mu?

Eğridir mi?

Eğirdir mi?

Biz 1970'li yıllarda üçüncü ifadeyi, ikinci ifadeye karşı galip kıldık. Kanunlar emretti, "Bundan böyle Eğridir yok, Eğirdir var!" diye...

Niye?

Ahalisi, eğri-büğü, yani ticarete "hileci" denilmesin diye...

Bizler de böyle söyledik.

Hatta, gölün kabarması sırasında etkilenmeyen, daha doğrusu işin farkına bile varmayan, yününü eğiren, hayır sahibi bir yaşlı kadına, evliyadan birinin:

"-Sen eğir dur, eğir dur" diyen efsanesini de, konuyu kaynaştırıcı kıldık. Hemen, "-Eğirdir" dedik. Fakat, kültür dünyası baksanıza hâlâ "Agrador" diyor.

Roma - Bizans - Selçuklu - Osmanlı, dörtlü kültürü bağrında taşıyan bu beldeye ilk iki dönemin verdiği adla hitap ediyor.

Konuyu bir zamanların iki kardeş adası (şimdilerin yarımadası) Büyük Ada'ya ve onun küçük kardeşi Can Adası'na getiriyor. Özellikle yaşlılarımızın da söylediği gibi Büyük Ada'ya "Nice=Nis Adası" diye hitap ediyor. Bu ada bir efsane... Kalemim yoruldu. Gereken bilgiyi ISPARTA Halkevi Ün Dergisi'ndeki mevcut bilgidan aktarım olarak verelim:

DÖRDÜNCÜ NİŞ

"Geçenlerde notlarımı karıştırırken, "Dördüncü Niş" başlıklı bir makale müsveddesi elime geçti. İhtimal bunu "ÜN" için hazırlamış olacaktım. Fakat, neşretmemişim. Yedi sene önceye ait olan bu yazının ÜN yurdu ile ilgisi olduğundan şimdi de neşrini faydalı buluyorum.

Cumhuriyet gazetesinin 13.03.1932 tarihli nüshasında, Bay Emiroğlu Ziya (Niş İsmi ve Menşei) hakkında, merhum Samih Rifat'a bir yazı ithaf etmiştir. (Naci Kum'dan alıntı)

Bu eski alâka ile şunu arzetmek isterim:

Bay Ziya Emiroğlu, "NİS" isminin menşei dolayısıyla "Kulevir"ın sözlerini dercetmiştir. Bu zata göre Nis adını taşıyan, dünyada 3 şehir

varmış. Bunlardan birincisi Fransa'nın Akdeniz sahilindeki meşhur sayfiye şehri; ikincisi Türkiye'de İznik-Nikai gölünün kenarındaki İznik şehri; üçüncüsü de Hindistan'da Hidaspe üzerinde imiş.

Ben de bu 3 Niş adına ilâveten 4.üncü bir Niş olduğunu haber vermek isterim.

Tarihi adı "LİMNA" olan Eğridir Gölü'nün cenup sahiline yakın iki adadan birisinin "Nis Adası" olduğu malûmdur. Şimdi "Yeşil Ada"ya değiştirilen bu meskûn adacık, hakikaten yeşil, şirin bir köydür. Burası, İstanbul'un güzel "Heybeli"sini andırır. Nis Adası'nın biraz daha cenubunda, buraya bitişik denecek kadar yakın ikinci bir adacık daha vardır ki buraya "Can Ada" denilir. Hakikaten can eğelenecek bir yerdir. Harbi Umumi'de Pertev Paşa tarafından buraya Üsera Garnizonu yaptırılmıştı.

Şimdi bu garnizon güzel bir gazinodur.

Tatil günlerinde, Eğridir'in plaj ve mesiresi halinde nevalesini düzen, kayığına atlayan burada soluk alır. Bu adacık meskûn değildir.

Niş Adası, mübadeleden önce yarı yarıya Rumlarla meskûndü. O zamanlar, ta İzmir'den, ecnebi seyyah ve kalantorlar trene atladılar mı bu adada hafta tatillerini geçirmeye gelirlerdi. Yaz mevsimi gayet serin ve suyu gayet tatlı, berrak olan Eğridir Gölü'nde böyle adaların mevcudiyeti turistik bakımından çok mühimdir. Zarif bir kayıkla

gölün, Konyaaltı Köprüsü'ne doğru açılarak oralarda tatlısu balıklarının envaini avlamak veya Anamas eteklerine çıkarak kara avcılığı yapmak ne hoş eğlencelerdir!..

Beynelmilel şöhretli isimlerden birine malik olan Nis adının değiştirildiğine ben hiç razı değilim. Bu isim, kadim Anadolu adlarındandır ve "Zafer Bergüzari" manasına geldiğini sanıyorum.

Nis adı ve etiketi altında buraya turist celbetmek için reklama ne kadar müsaittir?.. Yazın ISPARTA'nında çok yakın bir plajı olabilir. Isparta-Eğridir tren hattı üzerinde tatil günleri işleyecek olan bir otoray, buraya Burdur, Dinar, Denizli ve Afyon'dan bile ziyaretçi celbedebilir. Bu noktada etütler ve teşebbüslerde bulunması için Eğridir ve ISPARTA belediyelerinin elbirliği hareketi çok faydalı neticeler verecektir." (ÜN Dergisi, Sayı: 60, Mart-1939)

İYİ DE, BENİM ANLATTIĞIM "NİS" NE OLA?

Dünyada dört yerde "Nice = Niş" kavramının yerleşilen yer olduğunu öğrendik. Buna ek olarak havayolu yolcularına dağıtılan SKYLIFE dergilerinden birisi bu konuyu gündeme getirmişti. Ülke adlarıyla birlikte dördünden de bahsetmişti.

Ağırlığı Fransa Nice'ine vermişti. Bol fotoğraf, az yazı, ne de güzel sergilemişti... Vermediği bir yer vardı. Türkiye... Türkiye'nin ISPARTA'sı.

ISPARTA'nınEğirdir'i.

Eğirdir'in "Nis" Adası yoktu. Yoktu...

Olmazdı, olamazdı. Suç demeyeyim de, sorumluluk bizdeydi. Önce adıyla oynadık. "Nis" adını, "Yeşil Ada" yaptık. Evrensel olabilme yanını budadık.

Bu yüzden anlatımını Türkçe ve İngilizce (yanyana) yapan bir evrensel dergide yer almasını önledik. Sonrası, bekledik. Turist bekledik.

Geldi, üçü beşi geldi.

Hani biz Türk milliyetçileri, milliyetçiliği sadece ad vermede arayanlar. Onlardan Türk'ün haysiyeti olan "TL = Türk Lirası"nı istemedik. Bir ara "Mark" dediler, sonrası "dolar", hep "dolar" dedik.

Ve yine sözüm ona Türk milliyetçileri onlara özbe öz Eğirdir Gölü ürünü olan,

"Gavinne", "Curulla", "Siraz", "Erez", "Çapak", "Sazan", "Kindıra" ikram edemedik.

Amerika'dan transfer edilen, gölümüzü de mahveden "Levrek" (diğer adıyla "dişli"yi) ikram ettik.

1950'li yılların ortasında atılmıştı bu canavar. "Et obur" bir balık türüydü. Bahsettiğim "yerli malı - yurdun malı", ""ot obur" balık türlerimizi yedi bitirdi.

Gölün tabanını, halı misâli yosunlar kapladı. Gölü besleyen su kaynakları, artık eskisi gibi büngüldeyemedi. Adres değıştirdi.

Maşallah biz Ispartalılar da şu sekiz-on yıldır yosun kokan Eğirdir Gölü suyunu içer olduk.

Gidelim Ada'ya, "balık" kokmayan transfer levrek'i yer olduk.

Ne yemesi? Yüzde ellisi un ve yumurta olan bir şeyi yedik durduk.

Eğirdirlimize de en büyük darbeyi biz vurduk.

1970'li yıllara gelinceye kadar Yalvaç ilçemiz dışında hiçbir ilçede lise yoktu. Bir tek il merkezinde, sonradan "Şehit Ali İhsan Kalmaz Lisesi" adını alan "ISPARTA Lisesi" vardı.

Mezunu olmakla,

İki oğlumu mezun etmekle,

15 yıl (1980-1995) müdürlük görevini yürütmekle, her yıl ÖSS sınavlarının ilk onuna katmakla ve

1982-1983 öğretim yılında ÖSS-Türkiye birincisi yapmakla... Bunu da 14 Mart 1984 günlü Milliyet gazetesinin ön sayfa baş haberi olarak verdimle iftihar ettiğim bu okula Eğirdirli öğrenciler de gelirdi, giderdi.

Onların kıvrak zekaları karşısında hayrete düşer ve onlara "Balık beyinliler" derdik, överdik.

Şimdilerde bu deyim, kalmadı, kalmadı.

Kalmayan ikinci şey, "Eğirdir Gölü ve adaları, motifi oldu.

Benimkisi tevatür olur. Varsın olsun. Asırlardır dalgaları çarpışan Lodos ve Poyraz, adaları "yarım ada" yaptı. Krezüs döneminden kalma Eğirdir Kalesi ile Adaların su altı göl irtibatını sağlayan bir yolun varlığını zaten bilirdik. Sivri tepe bayırlarından baktığımızda, mavilik içinde yarı kahverengi görünen o yolun varlığını, dalgalar izin verdikçe izlerdik.

Şu 1970'li yıllarda mevcut yola, dalgaların birikintisine belediye de eklemeler yaptı. Bir mükemmel yol oluştu. Eğirdir'in ünlü delisi demeyeyim de velisi diyeyim, Kemal'in

yürüyüşüyle gidiş ve geliş, 20 dakikadır desem doğru olur.

Biz yine Adalar dönemine dönelim. İlki, iskân alanı değildir. Adı "Can Ada"dır. 7 dönümdür. Tapusu böyle yazar. Arşivimdedir.

6 Mart 1930 yılında Aziz ATATÜRK, ISPARTA'yı ziyaret ettiklerinde, İzmir-Eğirdir demiryolu yolculuğunun 5 mart gecesini, Eğirdir'de ünlü demiryolu köprüsü üzerinde geçirir. Sabah olunca bir harika manzara ile karşılaşır. Bunu da ifade eder. Karşılamaaya gelen Eğirdir Belediye Başkanı Sükuti YİĞİTBAŞI ve heyeti, kendilerine Can Ada'yı hibe ederler. Tapusunu (bilahare) "M. Kemal Hazretlerine" ifadesiyle belgelendirirler.

1976 yılı ISPARTA ili Kültür Müdürlüğümüzün eseri olan "6 MART - ATATÜRK'ÜN ISPARTA ZİYARETLERİ" törenlerinde bu husus,

"Hani, baba çocuklarını ziyaret eder ya,/ Öyle bir arzu ile şeref verdi ISPARTA'ya" diye başlayan şiirimizle birlikte sürekli dile getirilir.

Bizim ana konumuz, dedik ya "NİS" Adası.

Bugünü çok güzel. Zenginler evlerini Kültür Bakanlığı'nın izniyle restore ettirdiler.

Pek çok yoruma konu olan "Rum-Ayastefanos Kilisesi'ni de Kültür Bakanlığı restore ettirdi.

"Yorum" dedim de. Bazıları bu adada 18 adet kilisenin olduğunu yazar ve söyler.

1983 - ISPARTA İl Yıllığı'nın kültür bölümünde de acizane belirttiğimiz gibi, 18 bab = 18 kapı" kavramını dile getiririm.

"-Buraya, bırakınız 18 kiliseyi, 18 minibüs bile zor sığar" derim.

Ünlü iş hanlarını örnekleyip "Nasıl bunların bile 8-10 kapısı varsa, oranın da 18 kapısı vardır, derim. Dikkatlerini "Bab = Kapı" motifi üzerine çekerim.

"Taş çatlasın iki kilise olsun, üç olsun, ama dört olamaz" derim. Bazı dostlarıma şu andaki mevcut Ada Camii'nin kilise arsası üzerine yapılmasına izin veren arşivimdeki -sağdan yazılı- 2. Osman Fermanı'nı gösteririm. ISPARTA Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dekanı Prof. Dr. İsmail YAKIT gibi ben de bunun "şahinliğini = kesin doğruluğunu" kabul edemem.

Sağdan yazısını, Latin harflerine çevirmişliğimizle bu belgeyi, gençlerin bilgisine sunalım. Bakınız, neler diyor:

FERMAN

"ATABEY MEDRESESİNE BİLDİRİLE"

Hicri: 1027

Miladi: 1618

Sidde-i Saadetime mektuplar gönderip Eğırdır kasabası ceziresinde "Nis Adası" 18 Bab kinisa olup kendisi mezkurden (adı geçen kiliselerin) Kız Lisesi demekle maruf olan kilesi cami olmak, münasip olmakla kendi mallarıyla harab-ı müşerref olan yerlerini tamir edüp cami-i şerif olmasını rica ettiklerini bildürüp izni hümayunu erzan kılınmıştır.

Büyürdüm ki; Göresin. Zikrolunan kinisa müstağnel olmayıp, harap ve muaddal olsa kendi malları ile tamir ettürüp ikamet-i salat-ı Cuma ve iyden (Cuma ve iki bayram arası) namaz kılınması ettiresin. Şöğle bilesin Alamet-i Şerifeme itimat kıtasın. (Prof. Ramey'den).

İkinci Sultan

Osman

İŞTE BU ADA AZGIN RUMLARA DEPO OLDU

Evet, "depo" oldu. Böyle deyince sanki 377 haneden oluşan yaklaşık 1000 sayıdaki, 4 mahalleye yerleşik İspartalı Rumlar oraya göç ettirilmiş gibi bir düşünce geliyor insanın aklına.

Hayır, İSPARTA'dan 3 aile gönderildi. Gerisi Hafız İbrahim askerinin kontrolüyle Eğirdir istasyonuna getirilmiş, oradan Ada'ya yerleştirilmiş, diğer illerden gelen azgın Rumlardı (bkz. Anıları, s.37).

Bezgin Rumlar, Baladız İstasyonundan İzmir'e doğru gönderilirken, bunlar Nis Adası'ndan Akşehir'e, Akşehir'den de İzmir'e demiryolu ile sevk edildiler. Niye?

Yolda karşılaşacakları Yunan ordusuna katılmasınlar, bize karşı "vaziyet" almasınlar diye,.

Daha önce de dedik ya, bunlar "Azgın Rumlar" olsalar da "Yunan" değillerdi. Türk idiler. Türk idiler.

Bilge Kağan'ın ifadesiyle bir dilim ekmek uğruna "Türk" adından vazgeçtiler. "Türkçe"den vazgeçemediler. Peçenekler, Gagauzlar (Gökoğuzlar) misali adlarından da vazgeçmeselerdi... Bizleri böylesine yormasalardı.

BİZ ADA'YI NASIL GEZDİK

Eğirdir'deyiz.

Öğle yemeğine vakit var. Veyahut, biz öyle sanıyoruz.

Saatin 13.05 olduğunu, altından yol geçen minaremiden yükselen ezan sesinden anlıyoruz.

Demek ki Adaya girdiğimizde saat 13.20 falan olmuş.

Tur otobüsü, kaleyi arkada bıraktı. Kaleyi, Can Ada'yı ve Nis Adası'nı birleştiren yığma yolu aştık, geçtik. Göl iki yanlı yine kavgalı. Lodos ve Poyraz çarpışacak ama, bahsettiğimiz yol buna izin vermiyor.

Ada, pırlıl pırlıl.

Turist az.

insanımız da öyle.

Neredeler acaba?

Adalılar için alay konusu olan meydan kavağını hafifçe selamladık.

"Balık kavağa çıkmış" genel olumsuzluk olayını, bu kavağa da mâletmiştir, birileri.

Sonra birkaç sahil lokantası.. Boş..

Ayastefanos Kilisesi yanında tur otobüsü durdu. Kültür Bakanlığımız yeni restore ettirmiş.

Açtık, girdik. Her şey çok güzel.

Orta direk eskiden kalma dercesine değiştirilmemiş. Diğer her Şey taze amdan çakılmış.

Orta yerde bir kibrit çöpü gördü, ziyaretçilerden birisi. Eğildi ve aldı.

Çantasını açtı, içine koydu. Neden ki?

Kendi aralarında Rumca ok Şey konuştular.

Memnuniyetleri yüzlerinden okunuyordu.

Neyse! ıktık. Geldiğimiz yoldan geriye döndük. Ben Fatıha'mla selâmladım geride bıraktığımız kabirleri ve Őunları düşünüm.

"-Balkanlardaki bizim camilerimiz acaba böylesine devlet desteğiyle bakım görüyorlar mıydı?

Ve bir de hemen geiverdiğimiz oldum olası yerleşim yeri olmayan, olamayan Can Adası, söğüt altında bir Şeyler yiyen insanımıza hizmet veriyordu.

Üç-beş ocuk göle girip çıkıyordu.

Beklediğim, özlediğim Atatürk'ün mülkiyetinde olduğunu halka gösterecek ne bir yazı, ne bir çizgi vardı.

Kız kardeşi Makbule Hanım, ağabeyinden gelme bu tapulu mirası, Alaloğlu sülalesine satmış olsa da, bu bilgi bile bizlere iletilmelidir. Ben böyle düşünüm.

EĞİRDİR'DEN BARLA'YA

Demiryolu.

Kazmanın yönü Ege'ye doğru demiştik.

Eğirdir istasyonundan İzmir'e doğru açılışın eseri idi. Bu mekanı, solumuzda bıraktık, Atatürk'ün üstünde geceyi geçirdiği demiryolu köprüsünü aşağıdan yukarıya doğru seyrettik.

Eğirdir Gölü'nü sağımıza aldık, sahil sahil gidiyoruz. Pek çok yanı, sahillikten çıkmış, kişinin veya kişilerin sahili olmuş.

Kapalı bahçe kapıları veya yabancıyı sevmeyen havhavlara, "Rum ve yorum" faslını doğurmasını diye, ben otobüstekilerin bakışlarını Akdeniz iklimine, Akdeniz toprağına has "maki"lere doğru çevirttim.

Tur tercümanına bodur ağaç, çalı türü dedirttim. Dış görüntülerinin küçüklüğüne bakmayın, onların bir kök derinliği ve yaygınlığı vardır ki, toprağı alttan alta pençeler (ellerim gayri ihtiyari pençe vaziyetini almış).

Bunlar olmasa, şu gördüğünüz önce toprak, sonra tepecikler sahile doğru on saniyede kayıverir.

"Makiler" toprağın mı, tepeciklerin mi, yoksa sahilin mi sigortasıdır, güvencesidir? Sözlerimi de genç tur yolcularına ilettirdim.

Dedim ya, yaşlıya ne gerek var. Bir İlyas Durmuşoğlu pençeleşen elimi, tebessüm saçan dilimi zaten anlıyor. Onlara demedim, içimden geçirdim.

Ah, bizi "maki" düşmanları. Onları söktük, yaktık. Kelleşen tepelere acımasızca baktık.

Ağustos 2000'deyiz ya, Mart 2000'de, yani 5 ay öncesi "Orman Haftası" Töngge Mahallesiinde kutlanıyordu. Spastik Özürlüler Okulu öğrencilerinin misafiriydik.

Orman ve ağaç sevgisiyle ilgili o yavrularımız şiirler okudular. Orman Başmüdürlüğü'nden bir mühendis sözü aldı. Çekirdekten başladı, dallardan yapraklardan çıkıp gitti. O yavrular, güneşin altında biraz fazladan yandı. Sıra Belediye Başkanlığı adına bendenize verildi.

"KESTİK; YAKTIK.

KESTİK; ÇAKTIK.

BİR DE BAKTIK AĞAÇ YOK

DUVARA TABLO TAKTIK."

diyen dizelerimi okudum ve kürsüden indim.

Aldığım alkışı, "-Bir kağıda yazıver" diyen sıcak ricaları burada demem, abes olur. Tur otobüsü içinden bu konuyu şöyle bir anımsadım. Barla'ya doğru gittikçe dazlaklaşan o yerlerden özürler diledim.

Ben ve gönlüm!

Başkaları, hiçbir şey hissetmedi.

Barla'ya 5 km. falan kaldı. Sol tarafta bir köy. Dünkü adı "İLEMA", "ULEMA = Alimler" sözünden gelme. Övünmeyi ortadan kaldırmış. İstanbul'da Haydarpaşa semtine komşu "Karaca Ahmet Mezarlığının isim babası, âlim kişinin adından almış böylesi bir "Ulema" adını.

Doğum tarihi (Eğirdir İlema köyü) 1591.
Ölüm tarihi (Kudüs) 1618.

Siz bakmayın sağdaki, soldaki "Karaca'hmet" isimlerine. Onlar, yörelerinin yerleşikleri. Bizimki ise, bilimdeki üstünlüğümüzü, saray emriyle Kudüs'e kadar götürmüş bir âlimdir.

Yunus Emre misali onun da doğduğu ve görev yaptığı yerlerde "Makam"ı vardır. Ne mutlu ona ve bize.¹⁰

¹⁰ YİĞİTBAŞI, Sükuti, Eğirdir "Felekabad" Tarihi, s. 97.

VE BARLA

Bir "girinti" bucak. Sahil yolu, Senirkent'e doğru devam ederken, beldenin levhası "buyurun" diye davet ediyor bizleri, 1,5 km. içerdeki beldeye.

Giriyoruz!

Öğretmen gönlü engin.

Ve üstelik zengin.

Öğretmen mesleki sayın Belediye Başkanı bizleri önce makamına, daha sonra da "öğle yemeğini birlikte yiyelim" davetiyle bahçeye, masaların başına yerleştirdi. Eğirdir Gölü'nün değişik nüfus cüzdanlı birkaç çeşit balığını ikram etti bizlere.

Fakat pişen balığın kokusu, şu anda bile sanki burnumda tütüyor.

Barla'da Rumlar çökmüş. O dönem adı, PROSTANNA'dır. Ama bu isim hep kuzeyi gösterir. Doğrudur.¹¹

Rumların yerleşim diyarı olan Barla, çokça gömlek değiştirmiş bir beldedir.

Barla'daki Ayageorgia kilisesi iki bölümdür, hâlâ ayakta. Bir bölümünün üzeri kapalı, diğer bölümü açıktır.

Tepenin kuytusundan şu anki yerleşim yerine bakar.

¹¹ Sükuti YİĞİTBAŞI, Felekabad Tarihi, s. 7.

Etrafını bademlikler kuşatmıştır. Gelir sayılan bu ağaç türü, fazlaca bakım istemez, hep verir, hep verir. Kilisenin ufak tefek masrafları bununla giderilir.

Aynı akardan yararlanma, Anadolu'da Cemevleri'nin bulunduğu tepelerde yetişmiş bademliklerle mümkündür.

1923 mübadelesini takiben bakımsız kalan bu kiliseye, bu gelişimizde girdik. Biraz üzüntü vericiydi. Kiliseydi, Allah adının anıldığı bir yerdi. Gübre kokusu böylesine etrafı sarmamalıydı.

Yemek sonrası sayın Belediye Başkanı'na böylesi bir ifadeyle konuyu çitlattım. "Gelecek gelişler..." dedim.

Üzüldüm.. Üzmedim..

Barla içinde çay içtik.

Çınar malum. Bediüzzaman'ın evini de gölgesi altına almış.

Çeşme gürül gürül akıyor. Sağdan yazılı kitabesi çeşmenin değilmiş. Birisi böyle söyledi.

Barla'dan ayrıldık.

Temiz insanlar.

Misafirleri içtenlikle uğurladılar. Özellikle Başkan Bey.

Ve akşam üstü ISPARTA'dayız...

ORTASÖZ

Bir soru:

Eğirdir Gölü sahilinde, Yörük konması bir "AKKEÇİLİ" köyü vardır. "AKKEÇİLİ" köylüleri vardır.

Vardır da, "AKKEÇİLİ İRKİ" yoktur. Zaman içinde "AKKEÇİLİ İRKİ" diye bir ırk türemesi yapabilir miyiz?

Ne mümkün!

"KÜÇÜK ASYA" denilen yerde, "ANADOLU"da, diğer adıyla "DİYAR-I RUM"da veyahut "RUM ELİ"nde "RUM" nâm insanlar vardır.

Vardır da, burada "RUM İRKİ" yoktur. Zaman içinde, "RUM İRKİ" diye bir ırk türemesi yapabilir miyiz?

Ne mümkün! Etimolojik belgeler ve bilgiler, "hayır" diyor buna. İyonya'yı gösteriyor. "Rum ırkı orada diyor. Anladık mı?"

ISPARTA MERKEZDEYİZ

Her birinin akli fikri Emre Mahaliesi'nde. Pek çoğunun doğdukları ve doydukları yer olmasa da hakkında çok şey duydukları yer.

Emre Mahallesi ve Çayboyu! İnip giden hava cereyanı, çok şey söylüyormuş onlara. Geliniz, biz bu konuda asıl sözü söyleyenlerden birinin yazdıklarını alalım, şu mütevazı sohbetimize.¹²

ISPARTA'DA HİRİSTİYAN TÜRLERE DAİR

Bu topraklarda Türk soyunun köklü ve etnik varlıklarını, Türk harsının kudret ve şumulünü ancak ciltler izah edebilir. Biz bu makaleye; çevremizde, bir taraftan Hıristiyanlığın savleti, diğer taraftan Osmanlı İmparatorluğu'nun gafleti arasında ve yine her şeye rağmen millî hüviyetlerini koruyarak yaşamış olan bir Hıristiyan Türk kesafetine ait ve muayyen bir zaviyeden, bir takım hakikatler fısıldayan mahalli belgeleri sıdırmaya çalışacağız. (Fehmi AKSU'dan alıntı).

Malûm olduğu üzere; yer adları ve has isimler, kullanıldıkları yerlerde yaşamış olanların ve onları kullananların millî kültür ve hüviyetlerini

¹²AKSU, Fehmi, ISPARTA'da Hıristiyan Türklere, ISPARTA Halkevi - ÜN Dergisi, s. 45-46, Aralık 27, Ocak 1938.

tain etmekte mühim rol alırlar. Meselâ: Homat Yuvaçça, Kasça Kuman, Peçenek gibi eski ve Kayı, bayat, Afşar, Danişment, Yağbasan gibi nispeten muahhar tanınan Türk kabile ve boy adlarının hâlâ muhitimizde yer adı olarak yaşamaları, bölgenin Türklükle olan kadim nispetini aydınlatmaya nasıl yarıyorlarsa; Aka, Aslan, Ören, Emre, Balı, Demir, Doğan, Turgut, Temel, Satı, Durmuş... gibi Türk adları da, bunları taşıyanların harşlarını ve milliyetlerini izah etmekte o kadar kuvvetli yardımları dokunur.

Aşağıda Toponimi, Onomastika ve Alelitlâk Anadolu kültürüyle uğraşanların tetkik nazarlarına arz ettiğim vesikalar, bu bakımdan bir çok malzemeyi ihtiva etmektedirler. Bunlar, yalnız Hıristiyanların oturdukları mahallelere verdikleri ve bizzat kendilerinin taşıdıkları Türk adlarını bildirmekle kalmayıp bir takım iddiaların da yersizliğini ve kuruluşunu açıklarlar.

1. A - Bu mezar
B - Rahmetli Hacı
C - Simeonun oğlu
D - Rahmetli Hoca
E - Klementosundur (ifadesi Türkçe'dir)
2. Oldur ki Çavuş Mahallesinden mukaddema (...) olup halen şerefi İslâmla müşerref olan Ahmet meclisi şeride babası Bayram veledi yağmur mahzarında iddia edip mahalle! mezburede vaki bir tarafı İstati mülküne ve iki tarafı Kerim beşe

mülküne ve tarafı ahari tariki amme muttasıl Kerim beşe tarafında olan bahçe ve nısfı aharin Lüüm karındaşım Andona vermiş idi sual olunsun deyucek gibessual...) ilâh.... tarihi evahir Cemaziül evvel 1072.

3. Abdurrahman Efendinin Çavuş Mahallesinde sakin olan Meryem binti Sinan namı zimmiyede bin akçası olup oldahi mukirre olup...) Şevval 1013.

4. Çakmak nam zimmî zimmetinde Abdurrahman Efendinin akçası olup vermekte inat etmeğın....) Şevval 1013.

5. Oldur ki Zülâl binti başa kocada Ahmet Çelebi İbni Nurettin Efendinin dörtyüz akçası var idüğını mezbure zülâl ikrar ettikte tahsili için havale olunduğu kayıt olundu. 1014.

Not: O kadar iç içeyiz ki, Mahkeme kayıtları bile "zimmî sıfatının dışında ayrıcalık arzetmiyor.

KİM BU GELENLER

Listesini vermeden önce Şu k¼¼¼¼¼ olaydan bahsedeyim.

Halı Sarayı'na "paspas" alalım diye girdik. Fazla fiyat bir Şey değil.

İlyas DURMUŞOğLU, sipariŐini verdi. Halıcı gencimiz varolanı uzattı. Olmayanı komŐudan almak işin izin isteyip gitti.

Dışarıya ¼ıktıęında ¼aylarımızı da s¼ylemiŐ.

İlyas Efendi başladı ağlamaya.

"-Yunanistan'da olsa, ne ¼ay s¼yemesi, bizi dışarıya ¼ıkarırlar."

"-Bekleyin" derler. D¼nerler, kapıya a¼ıp iÇeriye davet ederler.

"-İŞte, bizim Anadolu insanımız bu. Güvenir. ¼ayını s¼yler, gider."

Doğruydu.

G¼zyaŐlarını gizlese de, g¼r¼nen g¼n¼l g¼zyaŐlarıydı.

Hep duygulandık.

Đedim ya! Kimdi bunlar? Listesini vereyim.

**HAYIR! KENDİLERİ VERSİN
(DİLLERİYLE, DİLEKLERİYLE)**

1. ISPARTA'nın Bilediye Başkanına ricamdır.

Benim Lazaros Boyajoğlu lağabında dede'mın köküğünü isterim.

Benim adres:

Aşıkoğlov Lazaros

Chiou 17-19 Ağ. Paraskevi

ATHENST.K. 15343

HELLAS

TEL: 00301.6009680

2. Kw.Sikeş-Ispartalı Şükran Mutlucan'ın ev sahibi,
yaşlı bayan - Emre Mahallesi, Çayboyu

144.Cadde, ISPARTA

3. Lazaros Aşıkoğlu

Chiov 17-19 Ağ. Paraskevi

AthenT.K. 15343

HELLAS

Tel: 00301 - 6009680

4. Deacon = Fotios Zoğrafidis

Çadırcı Camii Sokak, No: 10 Daire: 3

Kumpakı - İSTANBUL - TÜRKİYE

Tel: 516 81 71

Kendi el yazılarının orijinali

Isparta'nın Bilediye Başkanına ricamdır
benim Lazaros Boyacıoğlu lakabında
dedem'in küküğünü isterim.

Benim adres:
Aşi Koçlu
Lazaros
Chiou 17-19 Ag. Paraskevi
ATHENS T.K. 15343
HELLAS
Tel. 00301-6009680

Kw. Sikes -
Ispartalı Şükran
Muhluca'nın
ev sahibi, Yaşlı
bayan - Emre
Mantılları Çarşısı
144. Cad. İSPARTA

Lazaros Aşıkoğlu
Chiou 17-19 Ag. Paraskevi
ATHENS T.K. 15343
HELLAS
Tel. 00301-6009680

Deacon = Fotios Zoğrafidis
Çadirci cumh'li sokak
No=10 Daire=3.
Kumkapi= İSTANBUL
TÜRKİYE.
Tel. 5168171.

VE İLYAS DURMUŞOĞLU

Dedesinin AKOLUK suyunu, AKOLUK Camiine kadar getirdiğini biliyoruz.

Afroz edildiğini, Hızır Türbe ve civarındaki Nakşilere sığındığını, dinen İslâm olup, "Hızır" adına paralel "İlyas" adını aldığını ISPARTA Bócüzarde Tarihi samimiyetle yazıyor.¹³

Torunu İlyas DURMUŞOĞLU ile ISPARTA Güleses gazetesinde bir sohbet fotoğrafımız çıktı. 18 Ağustos 2000 günlü gazeteyi zevkle saklım.

Bir Müslümanın torunu olmaktan kıvançla bahseder. Adresi şu:

İlyas DURMUŞOĞLU

Cotilli - Kuzani

0500-02 ÇÖTİLİ

İlyas DURMUŞOĞLU sohbetimizde yanlış bildiğim bir konuyu bana izah etti.

Ben, Rumların tatili Pazar gününe "Greği=Rumların tatili" diyordum ya,

- Hayır, dedi.

¹³ Bocüzede Süleyman Sami, ISPARTA TARİHİ, Serenler yayını, İstanbul 1983, s. 122.

Kupios = Allah

Kupiaky = Allah'ın günü

Yani, "Greği" dedi.

Olabilir.

Fakat, ben ilk izahımı da ihmal etmiyorum.
Zaman zaman o açıklamamı ortaya koyuyorum.

Kulakları çınlasın 2000 yılı itibarıyla 78
yaşında, şimdi 80 yaşında olan bu dostun..

Ve Hastane Caddesi, Nazmi Toker
İlköğretim Okulu'nun karşısında Hızır bey
Türbesi'nin bünyesinde yatan İlyas
Durmuşoğlu'nun dedesi İlyas Dede'ye rahmetler
olsun.

DURMUŞOĞLU RAKAM BİLİYOR

Lozan'ı özetledi...

"Takas" dedi."Biz buradan gideceğiz, onlar gelecek. Bıraktığımız mallar "takas" edilecek. Mübadele" işte bu... Başını iki yanlı salladı.

"-Pek olmamış"! dedi.

"-Biz 1.400.000 gittik. Oradan 400.000 Türk geldi. Biz, 1 milyon fazlayız. Epeycesi, tifo ve koleradan öldü. Rezil oldu. Göç 1925'lerde sona erdi.

Evet, "mübadele" mal değişimi demektir.

Gidenler, oradakileri alacak. Gelenler, buradakilere konacak. Kondular. Bizler, 1923'te Yunanistan'dan gelip Emre Mahallesi'ne yerleşenlere "Muhacir" deriz. Karışmasın diye de 1950'de Bulgaristan'dan gelip Bahçelievler Mahallesi'ne yerleşen soydaşlarımıza da "göçmen" adını veririz.

SEMPOZYUMUMUZ BU KONULARDA NELER DİYECEK BAKALIM

ISPARTA Süleyman Demirel Üniversitesi, 16 Mayıs 1998 tarihinde bir Sempozyum düzenledi, demiştik.

Konumuz "ISPARTA'DA YAŞAMIŞ HRİSTİYAN TÜRKLER, DÜNLERİ, BUGÜNLERİ, YARINLARI" İDİ.

Bildiriler kitap oldu. Bildirimim, şu konuları içerdi:¹⁴

- > Gagauzlar da Hıristiyan Türklere'dir.
- > Bunlar da Anadolu'nun Hıristiyan Türklere'dir. Bunlar görkemli bir kongreyle Kurtuluş Mücadelesi'nin yanında olduklarını beyan ettiler. Her Türk gibi.

"İstiklâl Savaşı'nda üzerlerine düşeni fazlasıyla ifâ ettiler. Fakat, Milli Mücadele'ye destek vermeleri, sonlarını değiştirmediler. Zorla trene bindirildiler", diyor Ercan YAVUZ, Aksiyon Dergisinde.

Rumların ISPARTA'da öğrenim gördükleri, hem de Türkçe öğrenim gördükleri okulları vardı.

¹⁴ ISPARTA'NIN SEMPOZYUMU, S.D.Ü. Yayınları, C: 3, ISPARTA, 1998.

ISPARTA Kemer Mahallesi Kız Rüştiyesi
(Ortaokulu) - Hıristiyan Türk öğrenci sayısı: 345).

ISPARTA Kemer Mahallesi İptidaiyesi (İlkokulu)
- Hıristiyan Türk erkek öğrenci sayısı: 109).

Ve iki ayrı okul daha var.

BİR BAŞKA KONU: "UZAK VADELİ KUCAKLAŞMA"

Yıl, 1923. Sülübey mahallesi, Hamamönü Meydanı... Ç çocuk Yordan ile çocuk Ahmet (DİNÇER) son bir defa kucaklaştılar.

"Gün gelir yine oynarız" arzusuyla çelik-çomaklarını evlerinin bahçesine birlikte gömdüler.

Birazdan Namazgah mevkiinde birbirlerinden ayrılacaklardı. Ayrıldılar. Adına, çocuk zihninin anlayamayacağı bir kavram ile "MÜBADELE" dediler. "MÜBADELE" olayını AKSİYON Dergisi acı yazmış.

"Malazgirt'te Alparslan'ın yanında, Kurtuluş Savaşı'nda Türk'ün yanında yer aldılar.

Ama, onları "Müslüman" olmadıkları için Türkiye; "Rum" olmadıkları için Yunanistan bir türlü içine sindiremedi."¹¹

Anlatım doğru. Dediklerimizin destekçisi..

Yunanlı Rumlar onları, "Turko sporos" diye aşağıladı. Yerli yersiz bahanelerle patakladı.

Onlar da Ege Denizi'nden Anadolu'ya doğru bakıp ağladılar, ağladılar. Anadolu'yu gözlediler.

İSPARTA'yıözlediler.

¹⁵ Aksiyon Dergisi, Özel sayı.

Özlemleri, II. Dünya Savaşı'na kadar sürdü. O vakitte Yunan Vatandaşlığına alındılar. Kanunların verdiği imkân doğrultusunda pasaport çıkarttılar. Anadolu'ya akın ettiler.

Yıl, 1955. 1914 doğumlu bu Ispartalı Ahmet DİNÇER de, Sülübey mahalleli Yordan Efendi de 41 yaşına gelmişler. (Merhum) Ahmet DİNÇER, Kaymakkapı-nın süsü (şimdi yıkılan) Sıra mağazaların arka yüzünde bir bakkal dükkanı açmış, işletiyor.

Günlerden bir gün ISPARTA'ya gelen Yordan Efendi, arkadaşı Ahmet'i buluyor. Öylesine kucaklaşıyorlar ki, birbirlerini dakikalarca bırakamıyorlar. Ağlaşıyorlar, ağlaşıyorlar.

Mutluluk gözyaşları bitti. Sıra, çocuk yaşta gömdükleri çelik ve çomağın alınmasına geldi.

Bilemiyoruz, buldular mı?

Bunu, rahmetli Ahmet DİNÇER'in oğlu sınıf arkadaşım, İnşaat Y. Mühendisi Şerafettin DİNÇER de bilmiyor. Sadece saklıyor, hüznünü saklıyor.

"SORMAK AYIP OLMASIN, SİZ KİMLERDENSİNİZ?"

Emekli Vali hemşehrimiz Mehmet ALDAN Bey yakalamış böylesi bir ifadeyi. Anılarını topladığı "Mülki İdarede Bir Ömür" adlı eserinde bunu böyle aktarıyor.¹⁶

Orada, Rumca'yı değil, Türkçe'yi başının tacı etmiş İspartalı ev sahipleri bu soruyla söze başlıyorlarmış..

"Türkçe bilmez, Allah'tan korkmaz!" tekerlemesini Yunan Rumlarının gözüne baka baka söylüyorlarmış.

Bir inanç ifadesi isyandan ziyade bir boyun eğmişlikle, Rabbimize saygı,

"her şey O'nun emri, olup olup gidiyor..." diyorlarmış. (sondaki -r sesi yoktur).

Burada bir isyan ifadesi var:

"-Zenginiz ama, mutlu değiliz. Çünkü, İSPARTA'da değiliz!" sözünü içtenlikle dile getiriyorlarmış.

Coştuklarında, daha doğrusu efkârlandıklarında,

"Telgrafın tellerini kuşlar mı konar" türküsüyle,

¹⁶ ALDAN, Mehmet. "Mülki İdarede Bir Ömür", Türk İdareciler Derneği Yayın, Ankara, 1992.

"Bekledim de gelmedin / Sevdiğimi bilmedin"
şarkısını hep bir ağızdan söylüyorlarmış.

Yaşlıları, ta uzaklara baka baka,

"Devlet vermiş hükmünü
senin hükmün ne yazar?

Nargilemde ateş değil,

Gençlik günlerim yanar"

Güftesini, nağmesiz nağmesiz, moralsiz moralsiz
dile getiriyorlarmış.

Bunlar 1992'li yılın anlatımları.

SEKİZ YIL SONRASI - 2000

Emekliyiz!

ISPARTA Belediyesi Kültür Sorumlusuyuz.
Bunu söylemiştik.

Belediye Başkanı 01.06.2000 gnl makama yazılmış bir mektubu, zarfıyla birlikte, ben hocasına havale etti.

""Gereği ricası ile."

Gereği neydi?

Duli İMENOğLU isimli bir İstanbul kızı, Atina Patission 337'de oturuyor. Üst katında ISPARTA'dan göç etmiş bir yaşlı bayan gece gündüz ISPARTA'yı sayıklıyor.

Komşusu Duli Hanım, gözleri açık gitmesin diye yaşlı bayan adına belediyemizden birkaç Şehir kartpostalı istiyor. Gnderiyoruz.

(8+7=) 15 adet kartpostal adrese ulaşıyor. Duli Hanım, bir ay sonrası gelen mektubunda ""hiç ummuyordum. Fakat gönderdiniz"" ifadesiyle birlikte Makam'a teşekkür ediyor.

Neden ummuyordu ki?

"UMMUYORDUM" DEDİRTMESEK OLMAZ MIYDI?

Olurdu!

Bu ISPARTA'dan o ISPARTA'ya kültür köprüleri kurulsaydı olurdu..

Biz bu köprüyü meğer 2000 yılının 12 yıl öncesi, 1988 yılında kurmaya çalışmışız.

Pek çok gazetede yer alan haberlerden birisi:

"Elia KAZAN ISPARTA'da Belgesel Dizi Çekecek" (Nasuh ÖZKAN).

ISPARTA (Tercüman) Dünyaca ünlü Amerikalı Yönetmen Elia KAZAN "EGE'NİN ÖTESİ" isimli belgesel dizi filmin çekimi için geçtiğimiz günlerde ISPARTA'da incelemelerde bulundu.

TERCÜMAN Muhabirinin sorularını da cevaplandıran ünlü Yönetmen Elia KAZAN, ISPARTA'da çekmeyi planladığımız dizi filmde genelde Ege yöresi ve Anadolu insanının yaşantısını işleyeceğini ve bu filmin Türkiye'nin tanıtımının yapılabilmesi için büyük önem taşıyacağını kaydetti.

Kazan, söz konusu filmde, Türk hamamlarının, hanlarının, Aksu Zindan Mağarası'nın, Kuleönü'nün kerpiç evlerinin konu olarak yer alacağını ve ayrıca ISPARTA'nın

halıcılığıyla, golcölölğünün de Belgeselde işleneceğini söyledi.

Ünlü Amerikan Yönetmenine senaryo yazımı konusunda ISPARTA Lisesi, Müdürü Sümer ŞENOL yardımcı olacak. ŞENOL; daha önce de OSMANCIK filminin senaryosuna yardımcı olmuştu." (Tercüman- 14.12.1988).

Acizane biz kasedilmişiz. Sayın Nasuh ÖZKAN böyle söylemiş. Böyle oldu.

SON SÖZ

Tereddütteyim.

Anadolu denince aklıma "SUNUŞ" taki
"Evlat" diye başlayan sözler geliyor.

Kimseyi rahatsız etmek istemiyorum.

Kapanış şiirimiz bunu der, bunu söyler.

Şiir öncesi şunu diyeyim:

Çalışmam iddiasızdır.

- Verdiklerim, yaşıyorsam adımın yadıyla.

Ölmüşsem, ruhumun şâdıyla kullanılsın.

Sümer ŞENOL

Eylül- 2002

ISPARTA'DA RUM GERÇEĞİ

(1922'DEN 2000'E)

Gidişinde bir garip Rum

Gelişinde o bir Kurum

Farkını farketirmez

Üç-beş açık oturum.

Ben dersimi alayım,

Türk Asalet' kalayım!

Onlar Ayin yapıyor,

Namazımı kılayım!

Benim dinim bir önde

Üstelik müspet yönde

Kişi, beş kez denetler

Kendisini bir günde.

Onlar, dilinden buldu

Atina'ya savruldu

Böylesi hükmü veren

Yorumsuz bir Kurul'du.

Bunları veren kitap¹⁷

Kitap, toruna hitap

"DEMİRALAY DESTANI"¹⁸

Yarınlara muhatap.

¹⁷ Hafız İbrahim Demiralay Hatıratı, Göltaş Yayınlan.

¹⁸ Sümer ŞENOL'un dedesine ithafı. "İlimiz ISPARTA" kitabı, Özgül Yayınlan, 1997, s. 11, 42, 43.

Bugün'ü ekle buna
Dokun suya-sabuna
Ver, Hamam'ın sırrını
Sıfır kafsın Sauna.

Birinde iki iklim

Birinde yedi iklim

AiDS'i öldüren sır

Ben o sırra, nâkilim.¹⁹

Soyadı var KAZANCI!

Tazelendi inancı.

ANADOLU bir derya,

İnanmayan yalancı!

"Nerde çokluk, orda b.kluk"

aynen dilinde mevcut.

Konuşan sanki sen, ben

"Vücufa diyor, "vücut".

Sorduğunda hâlini

"-Olup olup gidiyor!"

Sözü tam İspartalı

Hatta, "Gidiyo! diyor.

Onları açlatan sır

Hanay yazgısı hasır

Bin fotoğraf çektirir

Üstünde yenen mısır.

¹⁹ Nâkil = Nakleden.

"Hoşaf veya "Komposto"
onlar, hoşaftan yana
ikisinin farkı var
elbette anlayana.

Komposto, yaş meyveden
Hoşaf, kuru meyveden
Onlar, buna "Kak" diyor
Daha biz söylemeden.

Kolestrol'ün çaresi
O meyvenin pasesi
Kurutacak ANA yok
Budur, gönül yaresi.

Anadolu! Anadolu!
Uygarlığın geçit yolu
Rumlar varken biz geldik
Üstelik dolu dolu...

Sümer ŞENOL, 25 Eylül, 2000, ISPARTA

SÜMER ŞENOL

1945 yılında ISPARTA, Aksu, Akçaşar Köyü'nde doğdu. İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türkoloji bölümü'nden 1968 yılında mezun oldu.

Başta İl Kültür Müdürlüğü, ISPARTA Ş.A.İ.K. Lisesi Müdürlüğü olmak üzere çeşitli yöneticilik görevlerinde bulundu. 1995 yılında emekli oldu.

Hisar ve Türk Edebiyatı dergilerinde yazdı. Akademik araştırmaları S.D.Ü. Yayınlarında yerini aldı.

Yurtiçi ve yurtdışı yarışmalarda (Şiir ve İnsanımız) konusunda ödüller kazandı. Ayrıca, bunların yurtiçi ve yurtdışı televizyon programlarında yayınını sağladı.

Konuya ilişkin S.D.Ü., Güzel Sanatlar Fakültesi, Sahne Sanatları Bölümü'ndeki ders notlarını "KÜPLER : KAMERALAR AÇ / KONUYA MUHTAÇ" başlığıyla yayına hazır hale getirdi.

Evli ve iki çocuk sahibi olan yazar halen Final Dergisi Dershanesi Müdürü olarak görev yapmaktadır.